

Språkleken bravo – et kommunikasjons- hjelpemiddel

**Tekst og foto:
Heidi Aabrekk**

Språkleken bravo er en lek som fremmer språkutviklingen. Gjennom tidlig presentasjon av skriftspråket kan mer nyansert kommunikasjon bli mulig for flere. Ved å bruke store ordkort kombinert med bilder, konkrete og sanse-motoriske aktiviteter blir barn tidligere kjent med skriftspråket og sansene sine. Bravo bygger systematisk opp begrepsapparatet og har en innebygget forventning om positiv utvikling. Språkleken bravo har tatt konsekvenser av nyere hjerneforskning og satser på tidligere start og høyere tempo.

I følge nyere nevropsykologisk forskning er tidlig stimulering anbefalt for alle. Barn med behov for alternativ og supplerende kommunikasjon vil sannsynligvis ha størst utbytte av å starte før fylte 2 år. (Van der Meer 2010, Thorkildsen 2008). Et helhetlig og økologisk perspektiv på barns utvikling handler om hvordan systemene i – og rundt barnet gjensidig påvirker hverandre. Gjennom Språkleken bravo utforsker vi de innerste og mest grunnleggende systemene og knytter verktøy til disse, for å oppnå forandringer lenger utover i systemet. Språkleken bravo har størst fokus på syn, hørsel, taktil, smak, lukt og motorisk stimulering, og gjennom lek bygger barna og de voksne nære relasjoner. Ved å adressere flere systemer parallelt antas den totale fremgangen å bli større og vare lenger, enn om man fokuserer på et område alene. Modellen under forsøker å vise hvilke systemer i – og rundt barnet som gjensidig påvirker barns utviklings – og læringsprosess. Dette er et helhetlig syn som stadig er i forandring og som varierer fra barn til barn. I det daglige kan vi se at barn er ukonsentrerte, klossete, sier lite, er urolige eller på annen måte utviser en atferd som ikke faller innenfor normalutviklingen. Tradisjonelt knyttes da tiltak direkte til denne atferden. Eksempelvis sosial trening om barnet slår eller bruker andre uhensiktsmessige strategier i møte med andre barn, undervisning i mindre grupper om barnet ikke lærer like raskt som de andre. Om barnet er klossete er det ikke sikkert vi alltid gjør noe, kanskje beskriver vi det som egenskaper ved barnet. Det økologiske perspektivet forsøker å fremme årsaks-

Her står det lett!

tankegangen. Kan vi finne årsaken til at barnet oppfører seg slik eller underytter på enkelte områder? Hva vet vi om hjernen og hvilke områder som totalt sett påvirker barnet. Dersom barnet er klossete vil et helhetlig tiltak være å sørge for riktig kosthold slik at hjernen er best mulig rustet til å ta i mot innsatsen på de øvrige områdene. Videre vil det være hensiktsmessig å sørge for rikelig med motoriske

Språkleken bravo i et økologisk perspektiv

Ulike systemer som gjensidig påvirker hverandre og barnets utvikling.

muligheter hver dag, systematisk sansestimulering for å sikre at syn, hørsel og taktilsansen fungerer som den skal, språkstimulering både gjennom skrift og tale for generell kommunikasjon og begrepsoppbygging, samt lek/omsorg for å etablere nære relasjoner som gir trygghet. Dersom barnet har større utfordringer vil samme innfallsvinkel, om mulig, være enda viktigere. I et forebyggende perspektiv vil innsats på alle systemområder være hensiktsmessig for å optimalisere læringsmiljøet til alle barn. Mer informasjon om barns utvikling og habilitering av barn i et økologisk perspektiv i Norge er høyt ønsket.

Språkleken bravo ønsker seg en plass

i barnehagene og i hjemmet, som et supplement til de språkstimulerende verktøyene som finnes i dag. ASK (Alternativ og supplerende kommunikasjon) tilbys de fleste barn med manglende talespråk i dag, og inneholder flere verktøy og nøye utprøvd materiell. Men her er det ikke fokusert på skriftspråket som et alternativ til talespråket. I bravo vil et fokus på skriftspråket kunne gjøre mer nyansert kommunikasjon mulig for flere barn *tidligere*. Dermed kan frustrasjon unngås, større delaktighet i sin egen hverdag oppnås, formidling av egne ønsker, drømmer og behov uttrykkes med større variasjon og dybde. Barn uten synlige behov vil med all sannsynlighet

Fem barn under 2 år og deres foreldre fra Eritrea gjennomførte i 2010 pilotprosjektet Språkleken Bravo – på morsmål og norsk.

ha nytte av leken i et forebyggende perspektiv. På den måten kan alle små barn lære lesekunsten mens den ennå er lett som en lek!

Kan små barn med og uten hjerneskader lære å lese sier du?

Tradisjonelt forenkler og reduserer vi informasjonen vi gir til små barn og barn med hjerneskader. Vi ser at responsen deres er langsom, enkelte ganger fraværende, og trekker da slutningen om at informasjonen *inn* må være langsom og tydelig. Dette er *etter min mening* den største pedagogiske fellen vi har gått i, og vi må umiddelbart etablere et skille mellom inntrykk og uttrykk i all stimulering og opplæring av barn.

I en privat samtale med Audrey van der Meer, som er professor i nevropsykologi

ved NTNU, forteller hun at forskningen nå viser at jo flere nettverk i hjernen man stimulerer tidlig i livet, jo bredere er grunnlaget for å plukke opp kunnskap senere nyere. Videre viser forskningen at barn med lav nevrologisk alder er i en eksplosiv utvikling, 90% av hjernen utvikles før barnet er 5 år. I hjernen hos små barn dannes titusenvise koblinger hvert sekund. Gjennom gjentatt bruk av disse koblingene blir de sterkere og mer varig. Dette betyr at inntrykkene (stimuli som når hjernen) er mange flere enn uttrykkene (det kroppen kan gjøre) i denne fasen. Etter 5 år vil forholdet snu, og stimuli som når hjernen vil ikke føre til så store utslag som i de tidligste årene. Rent fysisk ser vi at et nyfødt barn utvikler seg til et gående og snakkende menneske på

Når barnet ikke kan snakke, men lese - er skriftlig uttrykk et godt alternativ. Foto: Rune Fossum/ NRK

3 år. Aldri siden vil utviklingen skje så raskt. Læring vil riktignok pågå hele livet, men aldri i et slikt forrykende tempo. (Van der Meer 2010)

Førsteamanuensis Åse Kari H. Wagner ved Lesesenteret ved Universitetet i Stavanger gjør en også oppmerksom på barn som opplever et språkskifte. Det er svært viktig med systematisk språkstimulering *så tidlig* som mulig,

Vi forstår at minoritetsspråklege barn kan få problem med å lære seg eit nytt språk, og vi kjenner godt til elevar med dysleksi, men at «Emma», som var eitt år gammal då ho blei adoptert frå Kina, er meir utsett enn jamaldringane sine for å få problem med norsken, er ukjent for dei fleste.

<http://www.forskning.no/artikler/2008/december/203480>

Normalutvikling varierer med kultur og samfunn. Normalutviklingen for norske barn er i dag basert på de tilfeldige stimuli et barn i Norge til enhver tid mottar. Synsutviklingen er et godt eksempel. Etter ca fire uker ser et barn i Norge godt nok til å se ansiktet til sine foreldre og smiler tilbake. Et barn som ikke gjør dette kan få merkelappen «forsinket utviklet», og så avventer vi litt for å se om det går seg til. I de fleste tilfeller får barnet noen flere lys/mørke-stimuli de kommende ukene og faller fint innenfor normalen.

De barna som ikke utvikler synet «normalt» får diagnosen funksjonelt blind eller svaksynt. Dersom det ikke er noe galt med selve øyet, er det sannsynligvis hjernen som trenger større tilgang på stimuli enn de tilfeldighetene som har

nådd barnet. I det nye økologiske perspektivet ville merkelappen «reduert tilgang på stimuli i forhold til behov» etter min mening være en mer passende merkelapp enn «forsinket utvikling». Redusert tilgang på stimuli initierer en handling. Vi må mangedoble mengden med stimuli for å oppnå tilstrekkelig utvikling. Min sønn var funksjonelt blind som 17 mnd gammel. Tilfeldige synsstimuli ville aldri vært nok for hans synsutvikling. Vi mangedoblet innsatsen og gjennomførte 12 minutt med synsstimulering hver dag i 3 år. Fra 2 årsalderen leste han bøker, men trengte forstørret skrift. Som 2 ½ åring kommuniserte han langsomt, men skriftlig på et skrivebrett. Som 4 åring så han godt nok til å lese liten skrift i vanlige bøker, og skrev i snakketempo på skrivebrettet. Store ordbilder var en viktig del av stimuleringen. Lesing er en øye-hjerne-ting, og krever ingen motorisk aktivitet. Høytlesning er noe helt annet, det krever avanserte motoriske ferdigheter. Forstår et barn ordet og innholdet av det, så leser barnet. Staving eller lydering er en annen måte å nå det samme målet på, og en kombinasjon trekkes fram som den gunstigste måten lære å lese på.

«For noen er den ene metoden best, mens for andre fungerer den andre bedre. Våre resultater viser at en kombinasjon av de to metodene er det aller beste». (Helland 2008)

<http://www.forskning.no/artikler/2008/oktober/199322>

Barns evne til å gjenkjenne karakteristiske trekk gjør at når mengden av ordbilder som har blitt presentert er stor nok, vil de

Språkleken bravo har vært en suksess for Aarbrekkes multihandikappede sønn.

bli i stand til å gjenkjenne ukjente ord på samme måte som gode lesere del-leser ukjente ord ved hjelp av ordbilde-lesing.

Mine erfaringer som spesialpedagog ble satt kraftig på prøve da vi opplevde at vår multihandikappede sønns utvikling oversteg både tradisjonelle forventninger og alderstrinn. Dette var spesialpedagogikk som gav «umulige» resultater! Skepsis har vært uttalt, men etter 4 år med kommunikasjon på denne måten og stadig utvikling er dette en realitet. Gjennom Språkleken bravo opplever vi nå at stadig flere barn får utvidet ordforrådet, og lærer raskere og mer i barnehager og familier over hele landet. Om dette faktisk er sant på generell basis er Språkleken bravo *virkelig* et godt kommunikasjonsmiddel!

Den foreløpige konklusjonen blant forskere er at barn lærer det som er tilgjengelig for dem, og aller raskest når de er mellom 0 og 5 år. Det betyr at vi

i stor grad kan velge hva barn skal lære. Spørsmålet blir: Hva trenger barna aller mest? Hva ønsker vi at de skal lære mens det ennå er enkelt?

I Norge er talespråket godt tilgjengelig for barna, for vi snakker til dem fra de er nyfødt, vi leser for dem og orienterer dem om verden slik vi ser den. Selv om småbarn sier lite, kan de forstå hva mange ord betyr. Hjernen er ikke like barnslig som vokabularet, sier Katherine E. Travis' nyere forskning på små barn og forståelse. (Travis 2011) At barna forstår før de kan snakke har alle foreldre til 6-8 mnd gamle barn erfart.

I Norge er det fokus på gode motoriske miljø for barna, og vi oppfordrer til mageleie, erfaring med ulendt terreng og redusert tid i vogn og bilstoler på grunn av fare for scoliose og nettopp forsinket utvikling. Dette gjør at de aller fleste barn beveger seg selv fra 3–6 måneders alder og lærer å gå i

1–2 års alderen. Normalvariasjonen er stor her også, ofte avhengig av mulighetene de har fått til å utfolde seg.

I Norge har vi byggeklosser, kostymer og fargesaker lett tilgjengelig for barna fordi det utvikler kreativitet og finmotorikk.

Språkleken bravo i bruk også i morsmålsundervisningen.

Vi vet at tidlig stimulering også gjør en forskjell for barns læring og kognitive utvikling. Flere steder i Norge er nå lesekort med store ordbilder lett tilgjengelig for barna av samme grunn som talespråket, motoriske utfordringer og kreativt

Fokus og konsentrasjon når Språkleken bravo blir brukt i barnehagen.

materiell. Harvey (2004) sier i sin undersøkelse av 314 barn som har mottatt systematisk stimulering før skolealder og om fortsetter i vanlig skole at «Kids who start ahead, stay ahead!» Barna beskrives som kreative, lyttende, lettlærte, interesserte, sosialt kompetente, populære og aktive innen idrett og musikk for å nevne noe. Dette høres ut som noe jeg vil for mine barn og mine framtidige elever. Når det i tillegg ikke krever noen form for motoriske ferdigheter og kan presenteres for alle barn uavhengig av funksjonsnivå kaller jeg Språkleken bravo og annen tidlig stimulering en gavepakke for barnet, familien, barnehagen og på sikt samfunnet.

Talespråk er ikke lenger en forutsetning for aktiv deltakelse i skole og arbeidsliv med dagens tekniske utvikling. MEN vi må overvinne tvilen om at vedkommende forstår – OG har noe å formidle. Det finnes mange som fremdeles ikke har kommet forbi dette stadiet, fordi **vi har tillagt responsen for stor vekt** og ikke sett potensialet som Bravo kan være med å utvikle. Skriftspråket er etter min mening den mest nyanserte og den raskeste måten å kommunisere på, så kan bilder, musikk og annen kunst komplementere hverdagen til barn og voksne på lik linje med alle andre. Audrey van der Meer sier i et intervju i Sunnmørsposten 14.11.2009:

Lek med ord for store og små.

«Mange voksne undervurderer barns evne til å lære og ta til seg kunnskap. Vi er forsiktige, og vi ser på våre barn som om de skal utvikle seg i sitt eget tempo på sin egen måte. Kunnskapen om små barns enorme læringskapasitet har vært kjent noen år, men lite er likevel forandret i forhold til hvordan vi oppdrar barna våre.»

I 2011 er det flere enn 30 barnehager og 300 foreldre som bruker Språkleken bravo. Disse har endret sitt syn på barna og tatt konsekvensen av barns enorme læringskapasitet. De erfarer at dette fører til bedre talespråksutvikling, en utvidet og

systematisk begrepsoppfatning, et økt ordforråd og barna syns lesing er gøy!

Hva er Språkleken bravo og hvordan gjør vi det?

Språkleken bravo består av store lesekort med ordbilder, bilder og setninger på. Disse presenteres i høyt tempo, med stor entusiasme, i svært korte økter gjentatte ganger hver dag. Dersom vi kombinerer lesekortene med sansemotoriske aktiviteter, næringsrik mat og rent innemiljø rører vi ved enda flere systemer som påvirker barnets læring og resultatene kan komme raskere, bli bedre og varige. Leken bygger opp nære relasjoner mellom barn

og voksne, blant annet fordi den voksne har en positiv forventning om at barnet *kan* lære, som gjør at barnet føler seg tatt på alvor. Fraværet av prestasjonskrav gjør at barnet opplever mestring simpelthen gjennom å være med. Den manuelle presentasjonen av lesekortene og jubelen i etterkant sikrer også at alle blir sett hver dag.

Språkleken bravo har 6 grunnprinsipper:

- 1. høyt tempo**
- 2. høy intensitet**
- 3. glede og entusiasme**
- 4. tidlig start**
- 5. forventning om utvikling**
- 6. mengder med informasjon.**

Organisering av leken gjøres på utallige måter innenfor disse grunnprinsippene, og i det følgende vil et forslag, som er mye brukt i barnehager, presenteres. Språkleken bravo etablerer begrepene INNTRYKK og UTTRYKK - og viser til adskilte økter med innlæringsleker og øvingsleker. Der vi tidligere har senket tempoet og redusert mengden med informasjon for små barn og barn med forsinket utvikling – ØKER vi nå tempoet og mengden informasjon for ALLE barna. I innlæringsøktene viser vi alle hele ordbilder inndelt i kategorier i høyt tempo. Et eksempel er farger; Den voksne sier til barnet mens man blar kortene så raskt man klarer: «Nå skal du få se hvordan vi skriver fargene: blå, rosa, rød, grønn, gul! Bravo! « Deretter konkretiserer vi ord som trenger en forklaring med bildemateriell, smaksprøver, lukteprøver eller taktil erfaring før vi viser ordene igjen. En innlæringsøkt tar mellom

5 og 20 sekunder og kalles i leken for «en stasjon». Gjennom repetisjon, høy intensitet, glede og entusiasme etablerer vi koblinger i barnas hjerner. Sagt på en annen måte; Vi setter penger i banken – uten å ta dem ut igjen samme dag. På samme måte som penger vokser i banken – utvikler hjernen seg gjennom stimuli og på sikt vil vi kunne ta ut et større beløp enn det vi har satt inn.

En uttrykksøkt- eller en øvingslek vil variere i varighet avhengig av barnets motoriske funksjonsnivå, og inneholder 3–5 oppgaver som barnet skal løse gradvis mer og mer selvstendig.

1. Høyt tempo

Bravorunden er en måte å leke Språkleken bravo på som ivaretar tempoet på alle måter. Gjennom å etablere 4 stasjoner med ordkort og velge ut 4 sansemotoriske aktiviteter som transportetappe mellom stasjonene vil barna gjennomføre én bravorunde på omtrent 3–4 minutt. Det vil si at på 10 minutter har barna sett over 80 ordbilder med konkretiseringer i tillegg til at de har fått prøve seg på pusling med kjente ord og bilder om man gjennomfører to runder daglig. Videre har de mellom stasjonene forflyttet seg ved hjelp av sansemotoriske aktiviteter som rulling, åling, krabbing, snurring og henging. Disse aktivitetene er grunnleggende for alle barn og fremmer blant annet koblingene mellom høyre og venstre hjernehalvdel. Barnehager og foreldre bruker ca 10 minutter daglig på å leke bravorunden.

Det er ingen grunn til å dvele verken med ordene eller innholdet av dem når

man presenterer kortene. Vår erfaring er at barn lærer på et øyeblikk, bokstavlig talt. Dette har også reklamebransjen forstått. Og om du opplever at barnet ikke ser på kortene, men på deg vil det likevel få med seg ordbildet. Om barnet snur seg vekk vil det høre ordene og sannsynligvis se dem for seg inni seg, eller det vil få nye sjanser i andre økter. I øktene der kortene blir presentert, inntrykk-øktene, er barnet passiv mottaker av raskt presentert informasjon og vi forventer ingen respons tilbake. Dette gjør at alle barn kan delta i disse øktene samtidig uavhengig av funksjonsnivå. Det skal alltid være flest av disse øktene under leken for å gi barna en mulighet til å oppleve en ikke-krevende læringsaktivitet og oppleve mestring *uten* egentlig å ha gjort noe. I Bravorunden har vi 3 inntrykk-økter og 1 uttrykk-økt.

I økten der barnet skal være aktivt, tar vi frem en kategori vi har sett tidligere i uken og kobler ord og bilde, ord og lukt, ord og faktisk gjenstand eller setter sammen to eller treordssetninger. De barna som trenger mer tid til å respondere på grunn av talespråklige eller andre motoriske vansker får selvsagt det. Det er ingen sammenheng mellom intelligens og ung alder eller hjerneskade, men det er en stor sammenheng mellom uttrykt intelligens og alder/hjerneskade på grunn av den motoriske utviklingen. Alle barna får i dette perspektivet samme innlæringen, men øvingsøktene er tilpasset.

Den voksnes ansvar er å tilrettelegge øvingslekene med problemløsende oppgaver med kjente ord, bilder og setninger som barna har sett gjennom inntrykk-øktene slik at barnet ikke kjenner

seg undervurdert, og alltid kommer frem til riktig svar med mer eller mindre hjelp fra en voksen.

Et slikt skille sørger for lavere fokus på prestasjoner, siden fasiten er tilgjengelig for barna. Gradvis mindre veiledning gjør barna trygge og etter hvert mer selvstendige i å hente fram kunnskapen som ligger lagret. Barna får demonstrere sine ferdigheter i trygge omgivelser med kjent materiell til stor jubel og anerkjennelse fra den voksne. De som trenger lenger tid til enten øyepeking, manuell eller digital kommunikasjon får den tiden de trenger til å hente fram fra sitt rikholdige «bibliotek».

2. Høy intensitet

Barns synssans er umoden. Derfor skal skriften være stor og fargen rød. Svart om barnet er nyfødt eller krever mer stimuli. Rødt fanger oppmerksomheten, størrelsen gjør det så enkelt som mulig for barnet å lese ordet og skille bokstavene fra hverandre. Selv om barnet er større vil stor skrift gjøre det enklere, og særlig om man har samsynsvansker. Det er ikke uten grunn reklamebransjen slåss om størst mulig bokstaver og skilt.

3. Forventning om utvikling

«What you expect is what you get» er et uttrykk som, i aller høyeste grad, gjelder den voksnes påvirkningskraft på barn. En positiv forventning om læring gjør leken til en ærlig og real samspillsituasjon der barnet føler seg tatt på alvor. Barn forstår de voksne bedre enn man liker å tro, og et hvert forsøk på å gjøre noe man ikke tror på blir gjennomskuet. De skjønner bedre

hva du gjør enn hva du sier. Oppfordringen er: Se på barnet ditt som en enorm kapasitet med muligheter til å lære hva det skulle være. Du bringer verden til barnet de første årene gjennom ørene, øynene, huden, smakssansen og luktesansen til barnet. Når dette er sagt skal leken foregå på barnas premisser der barna styrer mengde og varighet.

Vi (...) er redde for å stimulere barna for mykje. Men barn er veldig flinke til å seie frå når det blir for mykje, påpeiker Van der Meer. (Hentet fra Sunnmørsposten 14.11.2009 s.23)

4. Glede og entusiasme

Glede og entusiasme er et undervurdert pedagogisk virkemiddel. «Adventskalenderstemning» er det jeg synes best illustrerer gleden og entusiasmen i leken. Noe nytt hver dag, en overraskelse fra meg til deg, enda en flik av den fantastiske verden vi lever i helt gratis! Og så kommer jubelen og klemmingen når leken er over – det gir lyst til å leke enda mer!

5. Tidlig start gir best resultat

Alle barn starter med Språkleken bravo Verktøykassa. Barn mellom 0 og 3–6 mnd og barn som har hatt « redusert tilgang på stimuli i forhold til behov » har noen enkle spilleregler i begynnelsen. Her er det særlig fokus på generell sansestimulering. Det vil si svart/hvitt bilder, lesekort med svarte ordbilder som vises i *langsomt* tempo, taktstimulering med ulike strukturer og kontraster over hele kroppen, gjerne mens man ligger på stellebordet. Hørselsstimulering gjennom dagligtale, lesing og

synging, presentasjon av isolerte, navngitte lyder de første månedene. Smak og lukststimulering over hele spekteret inntreer når barnet begynner med fast føde. Når barnet er 4 mnd gammelt er synet vanligvis godt nok til å sette i gang med Språkleken bravo i hurtig tempo. Man bruker da de samme kortene i Bravo Verktøykassa i hurtig tempo før man går videre til neste kortsamling som heter Bravo Skattekista. I Skattekista finner man 400 grunnleggende begreper innenfor de syv fagområdene i rammeplanen for barnehagen. Kortene er store og har ordbilder i rød skrift med illustrasjon på baksiden. Hver kategori har fem kort og vises i hurtig tempo med stor entusiasme: « Nå skal du få se hvordan vi skriver noen følelser! Glad, sint, trist, overrasket, redd. Bravo! « Ordene og illustrasjonene legger grunnlag for samtaler om tema. Små barn lærer raskere enn eldre. Eldre barn krever flere repetisjoner. Eksempelvis kan et barn på 8 måneder trenge 9 repetisjoner av et ord over en uke for å gjenkjenne ordet og forstå innholdet av det, mens storebror på 5 år trenger 20 repetisjoner av samme ordet eller mer.

6. Mengder med informasjon

Den informasjonen som er tilgjengelig for et lite barn, lærer barnet. Selv om det sier lite, vet vi at det forstår mye! Mengden med informasjon de ønsker og har behov for, bør som et minimum tilsvare det andre mennesker får tilgang til – aller helst enda mer. Når motorikk, språk, syn, hørsel eller andre sanser mangler eller er umodne, krever det mer av foreldre og andre omsorgspersoner. Vi skal ikke forenkle og redusere informasjonsmengden lenger,

vi skal ØKE den og bringe den til barnet. Det betyr at vi kan lære barn om mer enn husdyr og lydene deres når de er 1 år. Vi kan med god samvittighet legge til dyr i Afrika, dyr på fjellet og dyr i jungelen. En multihandikappet gutt på 12 år trenger ikke se flere bøker og kort om hva vi finner inni huset, vi legger ord på dem i full fart og beveger oss videre inn på idretter, filmer, musikk og naturvitenskaplige tema som andre barn å på 12 år liker. Hver dag byttes en stasjon i *Bravorunden* ut og en ny settes inn. Det betyr 5 nye ordkort hver dag, 25 nye ord i uken, 100 nye ord i måneden.

Gjennom Språkleken bravo blir hjernen, hver dag, fylt opp med stadig ny informasjon. Dette øker interesseområdene, kunnskapsnivået og formidlingslysten helt uavhengig av om vi rundt barnet forstår eller får tak i hva som har lagret seg. Tålmodighet i samvær med små barn og/eller barn med hjernesker har alltid vært viktig, og man gjør langt større skade på et barnesinn ved å undervurdere enn ved å overvurdere det. Erfaringene vi har med opplæring etter disse prinsippene er at vi aldri klarer å overvurdere et barns kapasitet når det gjelder tilgjengeligheten til hjernen gjennom sansene. Gjennom å presentere ordbilder med lyd vet vi at vi rent nevrologisk gjør en forskjell hver dag, på samme måte som snakker til det og lar

det være i aktivitet på gulvet. Vår oppgave er å legge til rette for læring og utvikling, og gi barnet den tiden det trenger til å modne veiene ut fra hjernen.

For mer info om Språkleken bravo
www.intempo.no

Kurs i Språkutvikling og fysisk aktivitet
– om Språkleken bravo i barnehagen
www.fagakademiet.no ● ● ●

Litteratur:

- E.B.H. Sandseter 2010 *Kroppslighet i barnehagen* (Kap 8 av Audrey van der Meer)
- Katherine E. Travis, et al. *Spatiotemporal Neural Dynamics of Word Understanding in 12- to 18-Month-Old-Infants*. *Cereb. Cortex* (2011) doi: 10.1093/cercor/bhq259 First published online: January 5, 2011.
- 12.januar 2011: <http://www.forskning.no/artikler/2011/januar/275720>
- Åse Kari H. Wagner om adopsjon og relevant språkstimulering.
12.januar 2011: <http://www.forskning.no/artikler/2008/desember/203480>
- Turid Helland: Hjerneskaning forutser dysleksi
17. januar 2011: <http://www.forskning.no/artikler/2008/oktober/199322>
- Janne von Koss Thorkildsen: Avslører dysleksi hos babyer
17. januar 2011: <http://www.forskning.no/artikler/2008/juni/186698>
- Kids Who Start Ahead, Stay Ahead, Dr. Neil Harvey (1994)
Sunnmørsposten 14.11.2009 s.19-23